

IV

(Upplysningar)

UPPLYSNINGAR FRÅN EUROPEISKA UNIONENS INSTITUTIONER, BYRÅER
OCH ORGAN

RÅDET

Rådets slutsatser**Tillgång till rättslig prövning – att ta vara på de möjligheter som digitaliseringen erbjuder**

(2020/C 342 I/01)

EUROPEISKA UNIONENS RÅD

SOM ERINRAR OM

- rådets slutsatser av den 9 juni 2020 om att forma Europas digitala framtid,
- rådets slutsatser av den 3 december 2019 om det framtida civilrättsliga samarbetet,
- rådets slutsatser av den 7 oktober 2019 om Eurojust – unionens enhet för rättsligt samarbete i den digitala eran,
- rådets slutsatser av den 18 februari 2019 om den samordnade planen för utveckling och användning av europeisk artificiell intelligens,
- rådets slutsatser av den 8 juni 2017 om vägen till ett förbättrat informationsutbyte och säkerställande av interoperabiliteten mellan EU:s informationssystem,
- rådets strategi för e-juridik 2019–2023 av den 6 december 2018,
- handlingsplanen för europeisk e-juridik 2019–2023 av den 6 december 2018,
- konferensen *Access to Justice in the Digital Age – Perspectives and Challenges* som anordnades av det tyska ordförandeskapet den 16 juli 2020,
- kommissionens meddelande *EU vid ett vägskäl – bygga upp och bygga nytt för nästa generation* (COM(2020) 456 final),
- *Resultattavlan för rättskipningen i EU 2020* (COM(2020) 306 final),
- kommissionens meddelande *Att forma EU:s digitala framtid* (COM(2020) 67 final),
- kommissionens meddelande *En EU-strategi för data* (COM(2020) 66 final),
- kommissionens vitbok *Om artificiell intelligens – en EU-strategi för spetskompetens och förtroende* (COM(2020) 65 final),
- *Your rights matter: Data protection and privacy – Fundamental Rights Survey* från Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (2020),
- *Handbok om europeisk rätt rörande tillgång till rättslig prövning* från Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, Europarådet och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (2016),
- studien om användning av innovativ teknik på det rättsliga området, som offentliggjordes av kommissionen den 14 september 2020,
- studien om gränsöverskridande digital straffrätt, som offentliggjordes av kommissionen den 14 september 2020,

- rekommendationen *Unboxing Artificial Intelligence: 10 Steps to protect Human Rights* av den 19 maj 2019 från Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter,
- 2019 års riktlinjer om artificiell intelligens och dataskydd från Europarådets rådgivande kommitté för konventionen om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter,
- den europeiska etiska stadgan om användningen av artificiell intelligens i rättsväsendet, antagen av Europarådets kommission för effektivisering av rättsväsendet (Cepej) den 3–4 december 2018,
- 2016 års checklista för rättsstatsprincipen från Europarådets Venedigkommission,

Tillgång till rättslig prövning

1. BETONAR att tillgång till rättslig prövning är en grundläggande rättighet och en central del av rättsstatsprincipen, som är ett av de grundläggande värden som Europeiska unionen bygger på enligt artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen och som är gemensamma för medlemsstaterna; enligt artikel 19 i fördraget om Europeiska unionen ska medlemsstaterna fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten, och de nationella domstolarna har ett delat ansvar för att säkerställa domstolsprövningen inom unionens rättsordning,
2. ERINRAR om EU:s mandat enligt artiklarna 81 och 82 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt när det gäller att utveckla ett rättsligt samarbete i såväl civilrättsliga som straffrättsliga frågor, och BEKRÄFTAR det tillhörande målet att säkerställa faktisk tillgång till rättslig prövning i EU och i medlemsstaterna,
3. PÅPEKAR att var och en, enligt artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en oavhängig och opartisk domstol för att få kränkningar av deras rättigheter och friheter prövade i en rättvis och offentlig rättegång samt till att erhålla rådgivning, låta sig försvaras och företrädas,
4. HÅLLER MED OM att denna rätt till ett effektivt rättsligt skydd också måste respekteras fullt ut under de förutsättningar som skapas genom den digitala omvandlingen, så att en fullständig och effektiv tillämpning av unionsrätten kan säkerställas, acceptansen för rättssystemen förbättras och förtroendet för rättsstatsprincipen stärkas,
5. BEKRÄFTAR att den digitala utvecklingen inom rättsväsendet bör vara människocentrerad och ständigt måste vägledas av och anpassas till rättssystemens grundläggande principer, nämligen domstolarnas oavhängighet och opartiskhet, garantin om ett effektivt rättsligt skydd och rätten till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid,
6. BETONAR att digital teknik kan användas i rättssystemen för att främja efterlevnaden av de rättsstatliga standarderna och både utövandet av och respekten för de grundläggande rättigheterna,
7. BETONAR att alla medborgare bör gynnas av de ökade digitala möjligheterna och åtnjuta lika möjligheter när det gäller digital tillgång till rättslig prövning och till rättvisa förfaranden, och att digitalt deltagande därför ovillkorligen måste garanteras för alla samhällsgrupper utan diskriminering; behoven hos sårbara personer, inbegripet barn och sårbara vuxna, t.ex. äldre och personer med funktionsnedsättning, och hos brottsoffer bör särskilt beaktas; användningen av digital teknik i rättssystemen bör under inga omständigheter minska rättssäkerhetsgarantierna för dem som inte har tillgång till sådan teknik,

Digital rättvisa

8. INSER att den digitala omvandlingen har förändrat människors liv i grunden under de senaste årtiondena och kommer att fortsätta att göra det,

9. ÄR MEDVETET OM att rättssystemen, som är en central pelare i rättsstatsprincipen, står inför dessa föränderliga krav och gör lämpliga tekniska möjligheter tillgängliga för medborgarna; resultattavlan för rättskipningen i EU, som är ett jämförande informationsverktyg som offentliggörs årligen av Europeiska kommissionen, tillhandahåller redan data om flera indikatorer för digitaliseringen av rättssystemen i samtliga medlemsstater, däribland onlinetillgång till domar och anmälan och uppföljning av tvister online,
10. BETONAR att åtgärder såsom genomförandet av digitala rättsliga förfaranden, elektronisk kommunikation mellan parter, domstolar och myndigheter, elektronisk överföring av handlingar och användning av audio- och videoteknik vid förhandlingar och överläggningar redan i dag utgör viktiga inslag i en effektiv rättslig förvaltning i många medlemsstater,
11. VÄLKOMNAR de framsteg som gjorts på området e-juridik under det senaste årtiondet, särskilt de på varandra följande strategierna och handlingsplanerna (för närvarande strategin respektive handlingsplanen för e-juridik 2019–2023),
12. NOTERAR att en dynamisk utveckling av digital teknik inom EU:s rättsliga och juridiska sektorer, där det i ökande grad utformas planer på att utveckla och använda ny teknik, däribland system för artificiell intelligens (AI) för rättsväsendet,
13. ÄR ÖVERTYGAT OM att en ytterligare digitalisering av medlemsstaternas rättssystem har en enorm potential när det gäller att fortsätta att underlätta och förbättra medborgarnas tillgång till rättslig prövning i hela EU; digitala verktyg kan bidra till att bättre strukturera förfarandena och till att automatisera och påskynda hanteringen av standardiserade och enhetliga arbetsuppgifter och därigenom öka de rättsliga förfarandenas effektivitet och ändamålsenlighet,
14. UPPMANAR i detta sammanhang medlemsstaterna att i ökad utsträckning använda de digitala verktyg som eID-ramen erbjuder, såsom säkra metoder för elektronisk identifiering och betrodda tjänster, eftersom dessa är mycket effektiva instrument för att främja snabb, bekväm, säker, tillförlitlig och utbredd tillgång till rättssystemet,
15. BETONAR att digitala lösningar där så är möjligt bör utvecklas för hela det rättsliga förfarandet i syfte att möjliggöra snabbare och säkrare förfaranden och för att underlätta samarbetet mellan medlemsstaterna; sådana lösningar bör i möjligaste mån vara driftskompatibla med varandra,
16. BEKRÄFTAR målet att i enlighet med rättsstatsprincipen ytterligare förbättra kvaliteten på och insynen i rättsliga avgöranden genom användning av digital teknik,
17. BETONAR dock att användningen av digital teknik och elektroniska kommunikationsmedel inte får undergräva rätten till en rättvis rättegång, särskilt rätten till jämlikhet i medel och rätten till ett kontradiktoriskt förfarande, rätten till offentlig förhandling, inbegripet i vissa fall rätten till ett muntligt hörande i den berörda partens fysiska närvaro, samt rätten att överklaga,
18. FRAMHÅLLER de möjligheter som digitaliseringen erbjuder när det gäller att göra det möjligt för medborgare och rättstillämpare att – i den mån detta är tillåtet enligt nationell rätt – alltid ha omfattande tillgång till rättslig information såsom lagstiftning och anonymiserade domstolsbeslut samt information om hur deras eget mål fortskrider, och LYFTER FRAM de tekniska möjligheterna att göra sådan information öppet tillgänglig, interoperabel, lättare att hitta och förstå, lättare att använda och lättare att vidareutnyttja,
19. UNDERSTRYKER att förbättrad digital tillgång till rättslig prövning och genomförande av digitala rättsliga förfaranden kan gynna människor från avlägsna områden och landsbygdsområden, under förutsättning att alla nödvändiga tekniska förutsättningar är uppfyllda, såsom tillgång till bredband med hög kapacitet,
20. INSER dock att det är nödvändigt att behålla traditionella icke-digitala processer och, i förekommande fall, fysiska hjälpcentraler, vid sidan av de nya digitala formerna, för att ge medborgare som ännu inte fullt ut kan delta i den tekniska utvecklingen ett effektivt rättsligt skydd och tillgång till rättslig prövning; samtidigt finns det ett behov av att ge medborgarna uttömmande information på ett enkelt och lättillgängligt språk om hur digitala tjänster används och om hur de kan hävda sina rättigheter på detta sätt,

21. KONSTATERAR att användningen av digital teknik inom rättsväsendet är mycket känslig och därför måste leva upp till de högsta standarderna för information och cybersäkerhet och fullt ut uppfylla lagstiftningen om privatlivets helgd och dataskyddslagstiftningen; ökat beroende av digital teknik, och i synnerhet automatiserade processer, kräver noggrann mänsklig övervakning av dessa system, inbegripet sådana där artificiell intelligens används, och ökad öppenhet för att säkerställa allmänhetens förtroende,
22. BETONAR att användningen av digital teknik också kan förbättra tillgången till tvistlösning utanför domstol och alternativa metoder för tvistlösning, samtidigt som rätten till ett effektivt rättsligt skydd i varje enskilt fall och rätten till en rättvis rättegång respekteras, liksom tillgången till informationsverktyg om medborgarnas rättigheter och skyldigheter, vilket kan bidra till att tvister undviks,
23. KONSTATERAR att ytterligare digitalisering av rättsväsendet och ökad användning av ny teknik är viktiga förutsättningar för att säkerställa rättssystemens effektivitet och motståndskraft och UNDERSTRYKER att medlemsstaterna och EU bör göra större ansträngningar för att främja och ytterligare utöka digitaliseringen inom denna sektor, i syfte att säkerställa lika tillgång och tillgänglighet till digitala tjänster för alla,
24. FRAMHÅLLER att covid-19-krisen har bekräftat behovet av att investera i och använda digitala verktyg i rättsliga förfaranden i medlemsstaterna och i gränsöverskridande förfaranden,
25. INSER vikten av att utveckla lämpliga interoperabla kanaler för att se till att rättssystemen kan samarbeta digitalt på ett effektivt och säkert sätt; e-Codex (e-Justice Communication via Online Data Exchange) är det viktigaste verktyget för säker kommunikation i både civilrättsliga och straffrättsliga gränsöverskridande förfaranden, och dess användning bör uppmuntras ytterligare,
26. UPPMANAR kommissionen att lägga fram ett lagstiftningsförslag för förhandling i den behöriga arbetsgruppen i syfte att säkerställa hållbarheten för e-Codex genom en lämplig styrnings- och förvaltningsstruktur som är förenlig med eu-Lisa och som respekterar rättsväsendets oberoende och medlemsstaternas konstitutionella bestämmelser, samtidigt som det säkerställs att EU:s och medlemsstaternas rättsliga myndigheter och de viktigaste berörda parterna representeras på lämpligt sätt,
27. UPPMANAR kommissionen att bedöma möjliga åtgärder och lägga fram sina idéer för deras genomförande på området [...] för rättsligt samarbete, samtidigt som hänsyn tas till medlemsstaternas synpunkter
 - *på privaträttens område*, genom att bygga vidare på de framsteg som redan gjorts i fråga om modernisering av det gränsöverskridande utbytet mellan myndigheter genom digitalisering och it-användning inom ramen för förordningarna om delgivning av handlingar och bevisupptagning, och fortsätta att undersöka möjligheterna att modernisera de centrala bestämmelserna i instrument på privaträttens område i linje med principen "digitalt som standard", med särskild inriktning på dessa instrument, som är av direkt relevans för medborgare och företag,
 - *på det straffrättsliga området*, genom att utnyttja resultaten av den nyligen genomförda studien om digital straffrätt och det arbete som utförts av medlemsstaterna, kommissionen, Eurojust och alla berörda parter i detta sammanhang, samt genom att överväga vilka andra instrument för straffrättsligt samarbete som systemet för digitalt utbyte av elektroniska bevis – som redan stöder förfaranden i samband med europeiska utredningsorder och ömsesidig rättslig hjälp mellan medlemsstaterna – skulle kunna utvidgas till att omfatta, samtidigt som alla medlemsstater redan från början involveras för att förhindra ett Europa med olika hastigheter,
28. UPPMANAR kommissionen att utarbeta en övergripande EU-strategi för digitalisering av rättsväsendet senast i slutet av 2020, till exempel i form av ett meddelande, och att vidareutveckla övervakningen av relevanta digitaliseringsindikatorer i resultatavslutningen för rättskipningen i EU för att hjälpa EU och medlemsstaterna att tillhandahålla smidig tillgång till rättslig prövning, förbättra rättssystemens effektivitet och möjliggöra ett effektivt gränsöverskridande rättsligt samarbete,

Digital kompetens

29. KONSTATERAR att främjandet av digital kompetens inom rättsväsendet är nödvändigt för att domare, åklagare, övrig personal inom rättsväsendet och andra rättstillämpare ska kunna använda och tillämpa digital teknik och digitala verktyg på ett effektivt sätt och med vederbörlig respekt för de rättigheter och friheter som de som ansöker om rättslig prövning har,
30. FRAMHÅLLER vikten av att skapa medvetenhet om användningen av digital teknik i det civila samhället och VÄLKOMNAR initiativ för att informera medborgarna och öka människors digitala kompetens, bland annat genom forskning och utbildning, så att de kan dra nytta av denna digitala teknik i syfte att ytterligare förbättra sin tillgång till rättslig prövning,
31. BETONAR att det är särskilt viktigt att domare, åklagare, övrig personal inom rättsväsendet och andra rättstillämpare får tillräcklig utbildning för att kunna dra nytta av användningen av digital teknik, inbegripet artificiell intelligens, och även ta itu med de risker som är förknippade med användningen av denna teknik och de etiska kraven när det gäller deras eget beteende; för att säkerställa en kompetent användning och undvika både alltför stor tillit till och ogrundad misstro mot programvarans output behöver användarna också en tillräcklig förståelse av hur verktyg för artificiell intelligens fungerar och vilka möjligheter och begränsningar sådana verktyg har, inbegripet de antaganden om personer och grupper som de bygger på; den rättsliga utbildningen bör också inriktas på ett tillräckligt skydd av enskildas rättigheter på det digitala området, inbegripet rätten till integritet och dataskydd,
32. UPPMANAR kommissionen att främja utbildningsmöjligheter inom digital kompetens och e-färdigheter för domare, åklagare, övrig personal inom rättsväsendet och andra rättstillämpare, bland annat genom det europeiska nätverket för rättslig utbildning (EJTN), liksom användning av digital teknik inom metodiken för rättslig utbildning,

Artificiell intelligens

33. NOTERAR att införandet av AI-system inom rättsväsendet redan håller på att undersökas och utvecklas i EU och att det praktiska genomförandet av sådana system redan är nära förestående i vissa medlemsstater, KONSTATERAR att en tillräcklig digitaliseringsnivå också är en förutsättning för användning av AI-tillämpningar,
34. VÄLKOMNAR kommissionens studie om användning av innovativ teknik på det rättsliga området, där man utvärderar de nationella myndigheternas användning av artificiell intelligens och blockkedjeteknik och rekommenderar en starkt samordning på EU-nivå för att säkerställa synergier och interoperabilitet,
35. BETONAR att AI-system inom rättsväsendet i framtiden kan komma att utföra allt mer komplexa uppgifter – inom en medlemsstats rättsliga ram – såsom att analysera, strukturera och förbereda information om sakfrågor, automatiskt transkribera protokoll från muntliga förhandlingar, erbjuda maskinöversättning, stödja analys och utvärdering av rättsliga handlingar och domar, skatta möjligheterna till framgång i en rättegång, automatiskt anonymisera rättspraxis och tillhandahålla information via juridiska dialogrobotar,
36. KONSTATERAR att utvecklingen av AI-system, särskilt system för maskininlärning, är beroende av tillgång till stora datamängder, såsom anonymiserade domstolsakter och domar, som är av hög kvalitet i förhållande till de ändamål som de ska användas för,
37. UPPMANAR kommissionen att i samarbete med medlemsstaterna undersöka inte bara på vilka villkor denna information kan göras maskinläsbar, tillgänglig, tillförlitlig, återanvändbar och analyserbar, bland annat genom användning av ECLI-ramen, utan också hur systematiska fel i datamängder kan åtgärdas för att förhindra diskriminerande resultat,

38. KONSTATERAR att användningen av AI-verktyg har potential att förbättra rättssystemens funktion till förmån för medborgare och företag genom att bistå domare och övrig personal inom rättsväsendet i deras verksamhet, påskynda rättsliga förfaranden och bidra till att förbättra jämförbarheten, enhetligheten och i slutändan de rättsliga avgörandenas kvalitet,
39. UNDERSTRYKER att användningen av AI-verktyg inte får inkräkta på domares beslutsbefogenheter eller rättsväsendets oberoende; ett domstolsbeslut måste alltid fattas av en människa och kan inte delegeras till ett AI-verktyg,
40. BETONAR att tillämpningen av artificiell intelligens inom rättsväsendet också kan innebära en risk både för att befintlig diskriminering – inbegripet stereotyper, fördomar och strukturella orättvisor – upprätthålls och eventuellt förstärks, och för att ett snedvidret eller ogenomskinligt beslutsfattande möjliggörs, och därmed kan leda till kränkningar av grundläggande rättigheter såsom människans värdighet, rätten till frihet, icke-diskriminering, integritet och dataskydd samt rätten till en rättvis rättegång,
41. BETONAR att resultaten från AI-system som bygger på maskininlärning i vissa fall inte kan spåras tillbaka, vilket leder till en black box-effekt som förhindrar ett lämpligt och nödvändigt ansvar och gör det omöjligt att kontrollera hur resultatet har uppnåtts och huruvida det uppfyller relevanta bestämmelser; denna brist på öppenhet kan undergräva möjligheten att effektivt ifrågasätta beslut som grundar sig på sådana resultat och därmed kränka rätten till en rättvis rättegång och ett effektivt rättsmedel, och begränsa de områden där dessa system kan användas lagligt,
42. DELAR kommissionens bedömning i vitboken om artificiell intelligens att rättsväsendet är ett område där medborgarnas rättigheter kan påverkas direkt och att ett tydligt EU-regelverk därför skulle kunna vara relevant på detta område,
43. STÖDER kommissionens åsikt att rättsväsendet är en sektor där betydande risker kan väntas uppstå med tanke på de typiska egenskaperna hos den verksamhet som bedrivs; det krävs tillräckliga skyddsåtgärder för att garantera skyddet av de grundläggande rättigheterna och för att säkerställa en ansvarsfull, trovärdig, allmänintressesorienterad och människocentrerad utveckling och användning av AI-tillämpningar inom rättsväsendet,
44. BEKRÄFTAR behovet av att undersöka och besluta om obligatoriska rättsliga krav som ska fastställas för utformning, utveckling, ibruktagande, användning och utvärdering av AI-system inom rättsväsendet för att effektivt hantera de potentiella riskerna för de grundläggande rättigheterna; dessa regler skulle särskilt kunna omfatta ett förbud mot automatisering som gör det rättsliga beslutsfattandet ogenomskinligt, lämpliga nivåer av öppenhet, begriplighet, verifierbarhet, robusthet, noggrannhet, säkerhet, ansvarsskyldighet, samt krav för att förhindra diskriminerande effekter,
45. UNDERSTRYKER att AI-system inom rättsväsendet, särskilt de som används vid rättsliga förfaranden, bör bli föremål för en förhandsbedömning av bland annat systemets tillförlitlighet, begriplighet, robusthet och säkerhet, FRAMHÅLLER behovet av ett lämpligt och effektivt system för övervakning och översyn av AI-tillämpningar och deras resultat,
46. UPPMANAR kommissionen att ta hänsyn till de potentiella fördelar samt de risker och krav som är specifika för rättsväsendet vid utformningen av en eventuell framtida EU-rättslig ram för artificiell intelligens,

Finansiering

47. BETONAR att även om digitaliseringen av rättsväsendet erbjuder konkreta och varaktiga fördelar när det gäller att minska kostnaderna för tillgång till rättslig prövning och rättssystemens funktion, kommer initiala investeringar i olika åtgärder att kräva lämplig finansiering, UPPMANAR kommissionen att säkerställa lämplig finansiering för att stödja digitaliseringen av rättsväsendet, särskilt genom programmet för ett digitalt Europa,

48. UPPMANAR medlemsstaterna att delta i EU:s ansökningsomgångar för finansiering och aktivt utveckla åtgärder med anknytning till digitaliseringen av rättsväsendet och därvid använda sig av olika finansieringsmöjligheter från EU:s budget, till exempel sammanhållningsfonderna, faciliteten för återhämtning och resiliens och programmet Rättsliga frågor,
49. NOTERAR betydelsen av att säkerställa en underlättad tillgång till finansiering på EU-nivå, särskilt genom att de administrativa formaliteterna görs så enkla som möjligt, med respekt för budgetförordningen,
50. UPPMANAR kommissionen, samtliga medlemsstater och Europaparlamentet att säkerställa finansieringen av åtgärder som rör digitaliseringen av rättsväsendet genom de olika finansieringsinstrument som ingår i den fleråriga budgetramen, UPPMANAR kommissionen att inom ramen för arbetsprogrammen aktivt främja åtgärder, inbegripet sådana i forsknings- och utvecklingsfasen, som avser digitalisering och teknisk innovation inom rättsväsendet,

Fortsatta satsningar på samarbete

51. UPPMANAR alla berörda parter, inbegripet kommissionen, samtliga medlemsstater, Europaparlamentet och rättstillämpare, att samarbeta i en gemensam, konstruktiv och hållbar insats för att kontinuerligt främja ytterligare digitalisering av rättssystemen,
 52. ÄR MEDVETET OM och kommer att ta i beaktande det värdefulla arbete och de värdefulla initiativ som har genomförts vad gäller användningen av digital teknik, inbegripet artificiell intelligens, inom Europarådet och dess institutioner, däribland kommissionen för effektivisering av rättsväsendet och ad hoc-kommittén för artificiell intelligens samt inom andra forum, såsom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling och Förenta nationerna, och BETONAR vikten av samstämmighet och samarbete på detta område.
-